ANTONIO TIZZANO
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2006. április 27. [1]

1. Az EK 234. cikk alapján az Audencia Provincial de Madrid (Spanyolország) (a továbbiakban: Audencia Provincial) 2005. február 15-i végzésével a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv [2] (a továbbiakban: irányelv) értelmezésére vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult a Bírósághoz.

2. Az Audiencia Provincial különösen arra keresi a választ, hogy a 93/13 irányelv szerinti fogyasztóvédelmi rendszer értelmezhető-e akképpen, hogy a választottbírósági ítélet ellen benyújtott keresetet elbíráló nemzeti bíróság hivatalból vizsgálhatja valamely tisztességtelennek ítélt választottbíróság kikötés jogellenességét, különösen akkor, ha a fogyasztó nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító iratban hivatkozott először erre a hibára.

1 – Eredeti nyelv: olasz.

2 – HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.

I – Jogi háttér

A – *A közösségi jog*

A 93/13 irányelv

3. „A belső piac létrehozásának megkönnyítése" és a „fogyasztók hatékonyabb védelme" érdekében (hetedik, nyolcadik és tizedik preambulumbekezdés) az Európai Unió Tanácsa jóváhagyta a 93/13 irányelvet.

4. Az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára."

5. Az irányelv 4. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ."

6. Az irányelv 6. cikkének (1) bekezdése ekként rendelkezik:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve [...]"

7. Ezen túlmenően az irányelv 7. cikke előírja:

„(1) A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.

(2) Az (1) bekezdésben említett eszközök olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek lehetővé teszik, hogy a nemzeti fogyasztóvédelmi jogszabályok szerint jogos érdekkel rendelkező személyek vagy szervezetek eljárást kezdeményezzenek a vonatkozó nemzeti jogszabály értelmében bíróság vagy illetékes közigazgatási hatóság előtt annak megítélésére, hogy a fogyasztókkal kötendő szerződésekben általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, valamint megfelelő és hatékony eszközökkel élnek azért, hogy megszüntessék az ilyen feltételek alkalmazását."

8. Végül fel kell hívni a figyelmet, hogy a 93/13 irányelv melléklete tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők. Ezek között a melléklet 1. pontjának q) alpontja azokra a feltételekre vonatkozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy:

„kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybevételében, különösen arra kötelezve a fogyasztót, hogy csak jogszabályi rendelkezések által nem kötött döntőbírósághoz fordulhat, jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie."

B – *A nemzeti jog*

A tisztességtelen feltételekre vonatkozó spanyol szabályozás

9. A 93/13 irányelvet az 1993. április 13-i 7. sz. törvény ültette át a spanyol jogrendbe [3].

10. A fent említett törvény 8. §-ának (2) bekezdése előírja:

„Semmisek különösen a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott olyan tisztességtelen általános feltételek, amelyeket az 1984. július 19-i 26/1984. sz. törvény [4] 10a. §-a és első kiegészítő rendelkezése határoz meg [...]."

11. A 26/1984. sz. törvény 10. és 10a. §-a határozza meg „a tisztességtelen feltétel" fogalmát. Ezen túlmenően e törvény első kiegészítő rendelkezésének 26. pontja egyértelműen meghatározza, hogy tisztességtelennek tekintendő „a fogyasztási ügyekkel foglalkozó választottbíróságtól eltérő választottbírósághoz fordulásra való kötelezés, kivéve a valamely sajátos ágazatban vagy egyedi esetben jogszabályi rendelkezések által létrehozott választottbíróságokat".

A választottbíráskodásra vonatkozó spanyol szabályozás

12. Az alapügy tényállásának keletkezése idején a választottbírósági eljárást az 1988. december 5-i 36/1988. sz. törvény [5] szabályozta.

13. A jelen ügy szempontjából különösen e törvény 23. §-át kell megemlíteni, amely ekként rendelkezik:

„(1) A választottbírósági döntéssel szemben a választott bírák objektív hatáskörének hiánya, választottbírósági kikötés hiánya, semmissége vagy érvénytelensége okán emelt

3 – Az általános szerződési feltételekről szóló törvény (BOE 89. sz., 1998. április 14., 12304. o., a továbbiakban: 7/1998. sz. törvény).

4 – Ley 26/1984, de 19 de julio, General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios [a fogyasztók és felhasználók védelméről szóló, 1984. július 19-i 26/1984. sz. általános törvény] (BOE 176. sz., 1984. július 24., 21686. o., a továbbiakban: 26/1984. sz. törvény).

5 – Ley 36/1988, de 5 de diciembre, de Arbitraje [a választottbíráskodásról szóló, 1988. december 5-i 36/1988. sz. törvény] (BOE 293. sz., 1988. december 7., 34605. o., a továbbiakban: 36/1988. sz. törvény).

kifogást a felek kérelmeinek beterjesztésével egy időben kell előterjeszteni.

[...]".

14. Ezenkívül meg kell még említeni a 45. §-t, amely szerint:

„A választottbírósági ítéletet csak az alábbi esetekben lehet hatályon kívül helyezni:

(1) Amennyiben a választottbírósági kikötés semmis.

(2) Amennyiben a választottbírák kijelölése és a választottbírósági eljárás nem felelt meg a törvényben meghatározott eljárási szabályoknak és általános elveknek.

(3) Amennyiben a határozathozatalra a rendelkezésre álló határidőn túl került sor.

(4) Amennyiben a választottbírák olyan kérdésekről döntöttek, amelyekre a választottbíráskodás nem volt kikötve, vagy nem tartoztak választottbírósági útra.

(5) Amennyiben az ítélet a közrendbe ütközik."

II – Az alapügy tényállása és a Bíróság előtti eljárás

15. Az alapeljárás Elisa María Mostaza Claro és a Centro Móvil Milenium SL (a továbbiakban: Centro Móvil) között folyik.

16. 2002. május 2-án Elisa María Mostaza Claro minimális előfizetési időtartamra mobiltelefon-szolgáltatásról szóló szerződést (a továbbiakban: szerződés) kötött a Centro Móvillal. E szerződésben olyan választottbírósági kikötés szerepelt, amely minden, a szerződéssel kapcsolatos vitát az Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (a továbbiakban: AEADE) által kijelölt bíróság elé utalt.

17. Mivel Elisa María Mostaza Claro nem tartotta be az előfizetés minimális időtartamára vonatkozó rendelkezést, a Centro

Móvil választottbírósági eljárást indított az AEADE-nál, amely tíznapos határidőt szabott Elisa María Mostaza Claro számára, hogy döntsön a választottbírósági eljárás elfogadásáról, és hogy benyújtsa észrevételeit, valamint az álláspontja alátámasztására szolgáló bizonyítékokat. Elisa María Mostaza Claro a megadott határidőn belül előadott néhány érvet saját védelmére, de nem hivatkozott a választottbírósági kikötés semmisségére.

18. Mivel a választottbíró úgy ítélte meg, hogy a védekezésül felhozottak nem alaposak, a 2003. szeptember 22-én kihirdetett ítéletében kártérítést állapított meg a Centro Móvil számára az elszenvedett kárért, és Elisa María Mostaza Clarót kötelezte a költségek viselésére.

19. Elisa María Mostaza Claro ezen ítélet ellen keresetet nyújtott be az Audiencia Provincialhoz. A felperes e bíróság előtt hivatkozott először a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegére, és kérte a fent említett ítélet hatályon kívül helyezését. A Centro Móvil ellenezte ezt a kereseti kérelmet, azt állítva, hogy a 36/1988. sz. törvény 23. §-a értelmében a választottbírósági eljárás során kellett volna hivatkozni a kikötés semmisségére, és hogy ezt a szóban forgó ítélet ellen irányuló fellebbezési eljárás során már nem lehet vizsgálni.

20. Az Audencia Provincial a 26/1984. sz. törvény alapján (10. és 10a. §, valamint az első kiegészítő rendelkezés) megállapította a szerződésben alkalmazott választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét. A fogyasztó a választottbírósági eljárás során nem nyújtott be egyedi kifogást, ezért kételyek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy lehetséges-e a semmisség hivatalból történő vizsgálata.

21. Ebből kifolyólag az Audencia Provincial az alábbi, előzetes döntéshozatalra irányuló kérdésekkel fordult a Bírósághoz.

„A [...] 93/13/EGK tanácsi irányelv szerinti fogyasztóvédelem értelmezhető-e akképpen, hogy valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló bíróság köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét és hatályon kívül helyezni a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott, ha a fogyasztó az említett semmisségre a hatályon kívül helyezés iránti keresetben, és nem a választottbírósági eljárás során hivatkozott?"

22. A Centro Móvil, a spanyol, a német, a magyar és a finn kormány, valamint az Európai Közösségek Bizottsága írásbeli észrevételeket nyújtott be az ily módon megindított eljárásban.

III – Jogi elemzés

A – *Előzetes észrevétel: az alapügy tárgyát képező választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegéről*

23. Mielőtt az írásbeli észrevételeket benyújtó felek az előterjesztett kérdésekre tértek volna, hosszan vizsgálták azt az előzetes kérdést, hogy az alapügy tárgyát képező választottbírósági kikötés valóban tisztességtelen jellegűnek tekinthető-e, azaz olyan „egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel[nek]", amely „a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára" (lásd a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését).

24. A Centro Móvil álláspontja szerint az itt eldöntendő ügyben nem beszélhetünk a 93/13 irányelv által tiltott feltételről, mivel Elisa María Mostaza Claro a telefon-előfizetési szerződést kereső tevékenysége keretében kötötte meg, így ő nem tekinthető „fogyasztónak". Ezen túlmenően a szóban forgó feltételt az alapügy felperesével egyedileg megtárgyalták, így az tehát nem tartozik az említett irányelv 3. cikkében említett feltételek közé.

25. A magyar kormány ezzel szemben azt állítja, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozat nem fogalmazta meg egyértelműen, hogy a vitatott kikötés megfelel-e a 93/13 irányelv által meghatározott követelményeknek. Mindenesetre – folytatja a magyar kormány – az említett irányelv nem kötelezi a tagállamokat, hogy tisztességtelennek ítéljék a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott összes olyan feltételt, amely a jogvitákra a törvény által elismert alternatív megoldási módokat ír elő.

26. A finn kormány és a Bizottság is más álláspontot képvisel. Véleményük szerint az alapeljárás tárgyát képező kikötés teljes egészében teljesíti az említett 3. cikkben meghatározott feltételeket. A finn kormány szerint a kikötés jelentős szerződésbeli egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára, aki általában nem rendelkezik a szükséges jogi ismeretekkel ahhoz, hogy a választottbírósági kikötés valamely szerződésben történő alkalmazásának következményeit felmérje. A finn kormány és a Bizottság egyébként azt is hozzáteszi, hogy ez a feltétel a 93/13 irányelv mellékletében, – különösen annak (1) bekezdése q) alpontjában – jelzésszerűen felsorolt azon feltételek között szerepel, amelyeknek „tárgya vagy hatása az, hogy kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában".

27. Ami engem illet, a kérdés lényegét érintően inkább a finn kormány és a Bizottság álláspontját osztom. Ettől eltekintve, a jelen esetben egy másik kérdést is szükséges feltenni.

28. Mint köztudott, a Bíróság, az EK 234. cikkben ráruházott, a közösségi jog értelmezésére vonatkozó hatáskörének gyakorlása során „értelmezheti a közösségi jogalkotó által használt általános kritériumokat a tisztességtelen feltétel fogalmának meghatározásakor". „Az egyedi feltétel vonatkozásában azonban nem dönthet az általános kritériumok alkalmazásáról", mivel ezen alkalmazás a 93/13 irányelv 4. cikke értelmében megköveteli „az adott tényállás" összes olyan körülményének a vizsgálatát, amelyek a szerződés megkötésekor fennálltak, és amelyeket közvetlenül kizárólag a nemzeti bíróság ismer [6].

29. Az EK-Szerződésben előírt hatáskörmegosztás alapján a nemzeti bíróság feladata tehát annak „megállapítása, hogy az olyan szerződési feltétel [...] megfelel-e mindazon kritériumoknak, amelyek szerint valamely feltételt tisztességtelennek lehet minősíteni a [93/13] irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében" [7].

30. Nem juthatunk más következtetésre az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítélet [8] alapján sem, amelyekben – mint ahogy arra a Bizottság rámutatott – a Bíróság ezt a vizsgálatot elvégezte. Ugyanis a Freiburger Kommunalbauten ügyben később hozott ítéletében [9] a Bíróság egyértelművé tette, hogy a fenti eset kivételes eseti döntésnek minősül, amelyet nem lehet általánosítani.

31. A Bíróság állítása szerint ugyanis az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben az alapeljárás tárgya egy olyan joghatósági kikötés volt, amellyel lehetővé vált „az eladó vagy szolgáltató számára, hogy a szakmai tevékenységével összefüggő valamennyi jogvitát a székhelye szerint illetékes bíróság elé vihesse". Tehát egy olyan kikötésről van szó, „amely kizárólag az eladó vagy szolgáltató számára biztosít előnyt, anélkül hogy a fogyasztónak bármilyen ellentételezést nyújtana", így a kikötés tisztességtelen jellege teljesen nyilvánvaló. A Bíróság – „a szerződés megkötésekor fennálló körülmények vizsgálata nélkül" – kizárólag ezen oknál fogva állapíthatta meg, hogy e kikötés tisztességtelen jellegű [10].

6 – A C-237/02. sz., Freiburger Kommunalbauten ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet (EBHT 2004., I-3403. o.) 22. pontja. Lásd a C-342/97. sz., Lloyd Schuhfabrik Meyer ügyben 1999. június 22-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-3819. o.) 11. pontját és a C-253/99. sz. Bacardi-ügyben 2001. szeptember 27-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-6493. o.) 58. pontját is.

7 – A 6. lábjegyzetben hivatkozott Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítélet 25. pontja.

8 – A C-240/98–C-244/98. sz., Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben 2000. június 27-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-4941. o.) 25. pontja.

9 – Hivatkozás a 6. lábjegyzetben.

10 – A 6. lábjegyzetben hivatkozott Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítélet 23. pontja.

32. Az esetek nagy többségében ez a nyilvánvaló jelleg hiányzik, így a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében rögzített feltételek konkrét alkalmazása a nemzeti bíróság feladata.

33. A jelen esetben azonban a kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy a szóban forgó választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegű. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban az Audencia Provincial ugyanis azt állította, hogy nem kétséges, hogy az Elisa María Mostaza [Claro] és Centro Móvil Mileniun S.L között létrejött akciós mobiltelefon-szolgáltatási szerződés semmis, mivel a 93/13 irányelvet átültető nemzeti jogszabályok értelmében tisztességtelen feltételt tartalmaz.

34. Tehát úgy gondolom, hogy ilyen körülmények között a Bíróság nem tehet mást, mint tudomásul veszi ezt az értékelést. Hozzáteszem, hogy annál is inkább, mivel a kérdést előterjesztő bíróság nem a kikötés jellegére, hanem csak a jogellenesség hivatalból történő megállapításának lehetőségére vonatkozóan tett fel kérdést.

35. Közismert tény, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, a nemzeti bíróság állapítja meg – a Szerződésben rögzített hatáskörmegosztás alapján –, hogy melyek az alapügybeli jogvita eldöntéséhez szükséges kérdések, melyekről a Bíróság elvileg köteles határozatot hozni [11].

36. A Bíróság csak kivételesen, és csak akkor módosíthatja a kérdéseket, és/vagy vizsgálhat meg új kérdéseket, amennyiben ez a nemzeti bíróság által feltett kérdés hasznos megválaszolása érdekében szükséges [12]. Az itt eldöntendő ügyben azonban nem következtethetünk ilyen körülmények fennállására sem a felek nyilatkozataiból, sem az ügy irataiból.

37. Úgy tűnik tehát, hogy a jelen esetben tartanunk kell magunkat a jogvita tárgyát képező kikötést tisztességtelennek nyilvánító nemzeti bíró értékeléséhez. Ezen megfontolások alapján fogunk rátérni a feltett kérdés vizsgálatára.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről*

38. Mint ahogy azt már láttuk, a nemzeti bíróság egyetlen kérdésével arra keresi a

11 – A 83/78. sz. Redmond-ügyben 1978. november 29-én hozott ítélet (EBHT 1978., 2347. o.); a C-231/89. sz, Gmurzynska-Bscher ügyben 1990. november 8-án hozott ítéletet (EBHT 1990., I-4003. o.) 20. pontja; a C-186/90. sz., Durighello kontra INPS ügyben 1991. november 28-án hozott ítélet (EBHT 1991., I-5773. o.) és a C-83/91. sz. Meilicke-ügyben 1992. július 16-án hozott ítélet (EBHT 1992., I-4871. o.) 23. pontja.

12 – A C-1/02. sz. Borgmann-ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet (EBHT 2004., I-3219. o.) 19. pontja. Lásd még többek között a 35/85. sz. Tissier-ügyben 1986. március 20-án hozott ítélet (EBHT 1986., 1207. o.) 9. pontját és a C-42/96. sz. Immobiliare SIF ügyben 1997. december 11-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-7089. o.) 28. pontját.

választ, hogy a 93/13 irányelv szerinti fogyasztóvédelmi rendszer értelmezhető-e akképpen, hogy a választottbírósági ítélet ellen benyújtott keresetet elbíráló nemzeti bíróságok hivatkozhatnak a tisztességtelennek ítélt választottbírósági kikötés semmisségére, és ebből kifolyólag hatályon kívül is helyezhetik az említett ítéletet, akkor is, ha a fogyasztó erre a kifogásra nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító iratban hivatkozott először.

39. Ezzel kapcsolatban a spanyol, magyar és finn kormányhoz, valamint a Bizottsághoz hasonlóan úgy vélem, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján igenlő válasz adható erre a kérdésre.

40. A Bíróság ugyanis elismerte, hogy a nemzeti bíróságoknak lehetőségük van a szerződésekben alkalmazott azon tisztességtelen feltételek jogellenességének hivatalból történő vizsgálatára, amelyek végrehajtását az eladó vagy szolgáltató kéri.

41. Az Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben hozott ítéletben [13] a Bíróság ugyanis rámutatott arra, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése megteremtette annak lehetőségét, hogy bejegyzett fogyasztóvédelmi szervezetek eljárást kezdeményezzenek bíróság előtt annak megítélésére, hogy az általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, és hogy adott esetben kérhessék az ilyen feltételek alkalmazásának betiltását, még akkor is, ha az adott szerződésekben ezeket a feltételeket még nem alkalmazták. Ennek az az oka, folytatja a Bíróság, hogy ezen rendelkezés egy olyan védelmi rendszer részét képezi, amely „azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében", és hogy ezt a helyzetet „csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki" [14].

42. A Bíróság álláspontja szerint egy olyan rendszerben, amely ezt a fajta beavatkozást megengedi, „nehezen képzelhető el, hogy egy tisztességtelen feltételt alkalmazó szerződéssel kapcsolatos jogvitában eljáró bíróság ne mellőzhesse e feltétel alkalmazását kizárólag azon oknál fogva, hogy a fogyasztó nem hivatkozott annak tisztességtelen jellegére" [15]. A feltétel jogellenességének hivatalból történő megállapítására, és az alkalmazás esetleges mellőzésére irányuló pozitív nemzeti bírói beavatkozás megengedése tehát összhangban áll a rendszerrel.

43. A Cofidis-ügyben hozott ítéletében egyébként a Bíróság megemlítette, hogy a nemzeti bíróságok számára el kell ismerni azt a lehetőséget, hogy valamely tisztességtelen

13 – A 8. lábjegyzetben hivatkozott ítélet.

14 – Ugyanitt, a 25. és 27. pont.

15 – Ugyanitt, a 28. pont.

feltétel jogellenességére hivatkozhassanak még akkor is, ha a fogyasztó a nemzeti jogban meghatározott határidőn belül nem terjesztett elő kifogást [16].

44. E tekintetben a Bíróság rámutatott, hogy a fogyasztók számára a 93/13 irányelv által biztosítani kívánt védelem „hatékony védelmet" jelent, amely arra irányul, hogy az eladók vagy a szolgáltatók ne alkalmazhassanak tisztességtelen feltételeket a fogyasztókkal megkötött szerződésekben (7. cikk), illetve hogy ezekben a szerződésekben esetlegesen alkalmazott tisztességtelen feltételek ne jelenthessenek kötelezettséget a fogyasztók számára (6. cikk) [17].

45. A Bíróság álláspontja szerint az eladók vagy szolgáltatók által indított eljárásokban ezt a célkitűzést veszélybe sodorhatja az a „nem elhanyagolható kockázat", amely abból ered, hogy a fogyasztó vagy nem ismeri jogait, vagy a jogérvényesítéstől visszatartják őt egy esetleges bírósági eljárás költségei. E veszély elhárítása érdekében szükséges tehát, hogy az említett lehetőség legalább az eladók vagy szolgáltatók által benyújtott keresetek tekintetében kiterjedjen „azokra az esetekre", amikor a fogyasztó tartózkodik attól, hogy a szerződésben alkalmazott feltétel tisztességtelen jellegére hivatkozzék a nemzeti szabályozásban rögzített „jogvesztő határidő lejárta előtt" [18].

16 – A C-473/00. sz. Cofidis-ügyben 2002. november 21-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-10875. o.).

17 – Ugyanitt, 32. és 33. pont.

18 – Ugyanitt, 33–36. pont.

46. A Centro Móvil és a német kormány mindazonáltal arra hivatkozik, hogy a fenti érveket az itt eldöntendő ügyre nem lehet átültetni. Ugyanis jelen esetben kizárt a fogyasztóvédelem veszélyeztetése, mivel Elisa María Mostaza Claro a választottbírósági kikötés értelmében visszautasíthatta volna a választottbíráskodást, és hivatkozhatott volna a választottbíróság előtt, a 36/1998. sz. törvény 23. §-a értelmében ezen kikötés semmisségére a védekezésül felhozott jogalapokban.

47. De azért megjegyzem, hogy az itt eldöntendő ügyben, pontosan úgy, mint a fent hivatkozott Cofidis-ügyben, megvan az a „nem elhanyagolható kockázat" (ami be is bizonyosodott), hogy az eladók vagy szolgáltatók által indított választottbírósági eljárásokban a fogyasztók ezekkel a lehetőségekkel valójában nem tudnak élni, vagy azért, mert nem ismerik jogaikat, vagy azért, mert a választottbírósági megállapodás elutasítását vagy semmisségének megállapítását követően elriasztják őket a rendes bírósági eljárás magas költségei.

48. Ráadásul a jogérvényesítés lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé válik azáltal, hogy nagyon rövid határidő áll a fogyasztó rendelkezésére annak eldöntésére, hogy kíván-e élni ezekkel a lehetőségekkel, vagy inkább lemond róluk a jogvita gyorsabb és kevésbé költséges megoldása reményében. Mint ahogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban hivatkozott ténybeli körülmények is alátámasztják, a Centro Móvil által alkalmazott választottbírósági kikötésnek az volt a hatása, hogy a szerződéssel

kapcsolatos jogvitákat választottbíróság (az AEDE) elé utalta, amely 10 napos határidőt szabott Elisa María Mostaza Claro számára hogy döntsön a választottbírósági eljárás elfogadásáról, és hogy benyújtsa észrevételeit, valamint az álláspontja alátámasztására szolgáló bizonyítékokat.

49. A Centro Móvil és a német kormány állításával ellentétben a fogyasztó védelemhez való joga az eljárás folyamán nagyon korlátozott volt.

50. Az Océano Grupo Editorial, valamint a Cofidis-ügyre vonatkozó ítélkezési gyakorlatnak az itt eldöntendő ügyre történő kiterjesztésére vonatkozóan a Centro Móvil és a német kormány más érdemi kifogást adott elő. Álláspontjuk szerint ugyanis, ha elismernénk a keresetet elbíráló bíróság lehetőségét arra, hogy a választottbírósági kikötés jogellenességét vizsgálhassa, még kellő időben előterjesztett kifogás hiányában is, akkor ez súlyosan veszélyeztetné a választottbírósági ítéletek hatékony érvényesülését és biztonságát. A spanyol szabályozás éppen ezt a követelményt kívánja tiszteletben tartani, amikor a választottbírósági kikötéssel kapcsolatos kifogásokra eljárási korlátokat állapít meg, illetve amikor kimondja, hogy az ítéleteket csak a kimerítő jelleggel felsorolt esetekben lehet hatályon kívül helyezni (a 36/1988. sz. törvény 45. és 23. §-a).

51. Nem fér kétség ahhoz, hogy „a választottbírósági eljárás hatékonysága" olyan követelmény, amely igazolja „a választottbírósági határozatok felülvizsgálatának korlátozottságát" [19]. A Centro Móvil és a német kormány helyesen emlékeztetett arra, hogy ez a követelmény számos olyan eljárási jogrendben és nemzetközi okmányban [20] jelenik meg, amelyek egy sor olyan esetet határoznak meg, amikor „az ítélet hatályon kívül helyezése [nem] érhető el, vagy elismerése nem tagadható meg" [21].

52. Álláspontunk szerint azonban ezen követelmény teljesülését jelen esetben semmi sem veszélyezteti. Ugyanis a legtöbb vonatkozó nemzeti szabályozáshoz és nemzetközi okmányhoz hasonlóan [22], a spanyol szabályozásban is – bármelyik fél ilyen irányú kifogásától függetlenül – semmisségi okként szerepel az az eset, amikor a választottbírósági ítélet közrendbe ütközik (lásd a 36/1998. sz. törvény 45. §-ának (5) bekezdését).

53. Ráadásul az Eco Swiss ügyen hozott ítéletben maga a Bíróság állapította meg, hogy „amennyiben valamely nemzeti bíró-

19 – A C-126/97. sz., Eco Swiss ügyben 1999. június 1-jén hozott ítélet (EBHT 1997., I-3055. o.) 35. pontja.

20 – Lásd a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény 5. cikkét, valamint az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságának a nemzetközi kereskedelmi ügyekben folytatott választottbíráskodásról szóló, 1985. június 21-i mintatörvényének 34. cikkét.

21 – A 19. lábjegyzetben hivatkozott Eco Swiss ügyben hozott ítélet 35. pontja.

22 – Lásd a fent említett New York-i Egyezmény 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját, valamint a fent hivatkozott, a nemzetközi kereskedelmi ügyekben folytatott választottbíráskodásról szóló mintatörvény 34. cikke (2) bekezdésének b) pontját.

ságnak a belső eljárási szabályai szerint helyt kell adnia valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti, a közrendre vonatkozó nemzeti szabályok megszegésére alapított kérelemnek, akkor a nemzeti bíróságnak az ilyen jellegű közösségi jogszabályok megszegésén" alapuló kérelemnek is helyt kell adnia [23].

54. A Bíróság álláspontja szerint ebben az esetben ilyen jellegű szabályozást az EK 81. cikk tartalmaz, amelyet a Bíróság jelen ügyben „közrendre vonatkozó szabálynak" minősített, mivel olyan „alapvető intézkedést jelent, amely elengedhetetlen a Közösségre bízott feladatok megvalósításához és különösen a belső piac működéséhez" [24].

55. Tekintettel a fentiekre, valamint a fogyasztóvédelemnek a közösségi jogrendben betöltött jelenős szerepére, a Bizottság úgy véli, hogy a 93/13 irányelv rendelkezései is minősíthetők közrendre vonatkozó szabályoknak. Álláspontja szerint ugyanis a jelen esetben a fogyasztók hatékonyabb belső piaci védelmének biztosítására irányuló harmonizációs rendelkezésekkel állunk szemben. Olyan jelentős intézkedésekről van tehát szó, amelyek elősegíthetik az EK 3. cikk t) alpontjában a Közösség alapvető céljai között említett „hozzájárulás a fogyasztóvédelem erősítéséhez" feladat teljesítését. A nemzeti bíróságok kötelesek biztosítani ezen rendelkezések betartását az ítéletek ellen indított jogorvoslati eljárás során, még akkor is, ha – mint a jelen esetben – megsértésükre a választottbírósági eljárásban nem hivatkoztak.

56. Elvileg nem zárhatjuk ki az ilyen megközelítés jogszerűségét. Tartok tőle azonban, hogy ez olyan ellenvetést válthat ki, mely szerint kockázatos ilyen tágan értelmezni a „közrendre vonatkozó szabály" fogalmát, azt a fogalmat, amely valamely jogrendben az elsődleges és feltétlen jelentőségűnek ítélt szabályokat jelenti.

57. Mindenesetre úgy tűnik, hogy nemcsak a Bizottság érvelése alapján fogadható el, hogy a jogorvoslati eljárás során az ítélet semmissége hivatalból vizsgálható. Ugyanis a közösségi ítélkezési gyakorlat általános útmutatása és a fent hivatkozott eseti döntések értelmében úgy gondolom, hogy ezen lehetőséget a jelen esetben azért kell elismerni, mert a közrendre vonatkozó alapvető elv és különösen a védelemhez való jog tiszteletben tartásának biztosításáról van szó.

58. Ugyanis, mint ahogy azt az előbbiekben már láttuk (lásd jelen indítvány 48. és azt követő pontjait), elsősorban éppen ezt a jogot

23 – A 19. lábjegyzetben hivatkozott Eco Swiss ügyben hozott ítélet 37. pontja.

24 – Ugyanitt, 36. pont.

sértette meg súlyosan az alapeljárás tárgyát képező kikötés.

59. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a védelemhez való jogot minden olyan eljárásban – így a választottbírósági eljárásokban is – tiszteletben kell tartani, „amely valamely személlyel szemben indult, és e személyre nézve hátrányos intézkedéshez vezethet [25]". A védelemhez való jog tiszteletben tartása ugyanis „a közösségi jog olyan alapvető elvei közé tartozik", amely „a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból eredő alapvető jogok részét képezi" [26].

60. Ezen oknál fogva kijelenthetjük, hogy egy olyan elvvel állunk szemben, amely a közösségi közrendnek a Bíróság által kialakított fogalmába tartozik.

61. Ezt erősíti meg egyébként a Krombach-ügyben hozott ítélet, amelyben a Bíróságot a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Egyezmény 27. cikke 1. pontjának értelmezésére kérték [27]. E rendelkezés alapján valamely szerződő állam bírósága (a megkeresett állam) megtagadhatja a más szerződő államban (származási állam) hozott határozat elismerését, amennyiben az ilyen elismerés „ellentétes a közrenddel". A Bíróság abból kiindulva, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása kiemelkedő szerepet tölt be a közösségi jogrendben, elfogadta az Egyezményben szereplő „közrendi záradék" alkalmazását, mivel ebben az esetben a származási állam jogszabályaiban foglalt biztosítékok „az alperes számára nem nyújtottak elégséges védelmet a védelemhez való jogának nyilvánvaló megsértése ellen" [28].

62. Tekintettel a fentiekben kifejtett érvekre, úgy véljük, hogy a 93/13 irányelvben megfogalmazott fogyasztóvédelmi rendszer akképpen értelmezhető, hogy a jelen ügyhöz hasonló esetben a választottbírósági ítélet ellen benyújtott keresetet elbíráló nemzeti bíróság vizsgálhatja valamely választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét, és ezen ítéletet közrendbe ütközés miatt hatályon kívül helyezheti, még abban az esetben is, ha a fogyasztó nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító keresetlevélben hivatkozott először erre a hibára.

25 – A C-135/92. sz., Fiskano kontra Bizottság ügyben 1994. június 29-én hozott ítélet (EBHT 1994., I-2885. o.) 39. pontja, valamint a C-32/95. P. sz., Bizottság kontra Lisrestal és társai ügyben 1996. október 24-én hozott ítélet (EBHT 1996., I-5373. o.) 21. pontja.

26 – C-7/98. sz. Krombach ügyben 2000. március 28-án hozott ítélet (EBHT 2000, I-1935. o.) 38. pontja.

27 – A Dán Királyság, Írország, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága csatlakozásáról szóló, 1978. október 9-i egyezménnyel (HL L 304., 1. o., és – módosított szöveg – 77. o.), továbbá a Görög Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1982. október 25-i egyezménnyel (HL L 388., 1. o.) módosított a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló 1968. évi Brüsszeli Egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.).

28 – A 2. lábjegyzetben hivatkozott Krombach-ügyben hozott ítélet 44. pontja.

IV – Végkövetkeztetések

63. Tekintettel a fenti megállapításokra, azt indítványozom a Bíróságnak, hogy az Audiencia Provincial de Madrid által feltett kérdésre a következőképpen válaszoljon:

„A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv alapján, a jelen ügyhöz hasonló esetben, a választottbírósági ítélet ellen benyújtott keresetet elbíráló nemzeti bíróság vizsgálhatja valamely választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét, és ezen ítéletet közrendbe ütközés miatt hatályon kívül helyezheti, még abban az esetben is, ha a fogyasztó nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a jogorvoslati eljárást megindító keresetlevélben hivatkozott először erre a hibára."